

דבר מלכות

שיחות קדש לחילי צבאות ה'

יוצא-לאור על-ידי חיידר אידיש "אהלי מנחם" חב"ד-ליובאוויטש ביתר עילית

שיחה א:

מן הכוח אל הפעל

פרשת במדבר נקראת תמיד לפני חג השבועות. הפעם לכה הוא גדי להפסיק בין התוכחה שבפרשת בחקותי ליום-טוב של מתן-תורה.

זהו גם הפעם לקריאת פרשת נצבים לפני ראש-השנה, גדי להפסיק בין התוכחה שבפרשת פי-תבוא ובין ראש-השנה.

אך בין שכל דבר בתורה הוא בתכלית הדייק, מובן שיש גם קשר מהותי בין החג ובין הפרשה שקוראים לפניו. וכפי שפרשת נצבים קשורה לראש-השנה גם מצד תכנה - בידוע שבפסוק "אתם נצבים היום" יש רמז לכה שישאל נצבים לפני הקדוש-ברוך-הוא בראש-השנה - כה גם תכנה של פרשת במדבר, קשור ומתנהגת הכנה למתן-תורה.

התכן העקרי של פרשת במדבר, ועד שעל שמו נקרא כל חמש במדבר בשם "ספר הפקודים", הוא הצווי שבתחלת

הפרשה: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" - לספר את עם-ישראל.

לשם מה צוה הקדוש-ברוך-הוא למשה ולאחרון למנות את בני-ישראל? הרי הקדוש-ברוך-הוא יודע את מספר בני-ישראל גם בלי למנותם!

המדרש מסביר זאת באמצעות משל על אדם: כמו אדם שיש לו אוצר יקר ואהוב, בכל פעם שהוא מכניס או מוציא את האוצר ממקומו הוא סופר אותו, כה הקדוש-ברוך-הוא מונה את ישראל בכל פעם שיש ארוע חשוב, כמו אחרי יציאת מצרים ואחרי הקמת המשכן.

אבל לכאורה אין הסבר זה מספיק. כי במשל, הרי הסבה שהאדם סופר תמיד את האוצר שלו, היא כי זהו הדרך היחידה לדעת כמה בדייק יש לו. מה-שאיננו אצל הקדוש-ברוך-הוא בודאי שאינו צריך לספר את עם-ישראל בשביל זה. אם-כן מה בכל זאת מוסיפה הפירה?

מסביר השל"ה הקדוש, שהפירה של בני-ישראל הפכה אותם להיות בגדר של "דבר שבמנין", ודבר שבמנין אינו בטל.

עם ישראל הלוא נמשל לכבשה בין שבעים זאבים, ועלולים אם-כן, הסוּשלוּם, להתבטל בין האמות, כמו שפצינו בדיני תערבת, שפאשר פמות קטנה נפלת לתוך פמות גדולה מונה, הרי המעוט בטל ברב. משום כך צוה הקדוש-ברוך-הוא למנות את עם ישראל, היות ש"דבר שבמנין" אינו בטל, אפלו אם אחד נפל לתוך פמות גדולה מאוד. לכן על-ידי שישאל ישראל יהיו דבר שבמנין, הם לא יתבטלו בין האמות.

אבל טעם זה עדין אינו מוכן: הספה לך שדבר שבמנין אינו בטל, היא משום שהמנין מוכיח על חשיבות הדבר, ודבר חשוב אינו בטל. לכן, אם מדבר בדבר שלא שייך למנות אותו, הרי שגם אם ימנו אותו הוא לא יהפך להיות דבר שבמנין, ואם מדבר בדבר שאפשר למנות אותו, הרי הוא נחשב דבר שבמנין גם אם בפעל לא מנו אותו!

וחזרת השאלה: מה הוסף המנין של עם ישראל בפעל לחשיבותם? הרי עצם העבדה ששייך למנות אותם, מוכיחה על חשיבותם, ומה נוסף על-ידי קיום הספירה? אלא שהיא הנותנת: בני-ישראל היו בגדר "דבר חשוב" גם לפני שפנו אותם, אבל המנין בפעל הביא את החשיבות הזאת לידי גלוי.

גם לולי המנין בפעל, לא היו בני-ישראל מתבטלים בין האמות. אבל אלו היתה החשיבות של בני-ישראל נותרת רק בגדר "אפשרות" שאינה מגיעה לידי פטוי

באמצעות מנין גשמי, הרי שגם אז לא היה לעולם ולאמות העולם שליטה עליהם, ולא היו יכולים למנוע מהם הסוּשלוּם את ה"עבודה" בנוגע לעצמם. אבל כל עוד מעלתם נותרה רק ברוחניות, לא היה בכוחם לפעל ולהשפיע גם בגשמיות העולם.

על-ידי המנין התבטאה חשיבותם של ישראל באפן שנפר גם בעולם הגשמי, וזה נתן לבני-ישראל את הכוח לך שעל-ידי עבודתם בקיום המצוות הם יפעלו זכור בעולם הגשמי ויעשו ממנו קדשה.

בעת מוכן ביצד המנין של בני-ישראל מהנה הכנה למתן-תורה:

החודש של מתן-תורה הוא, חבור עליונים ותחתונים. גם לפני מתן-תורה היו מצוות, וכידוע שהאבות קימו את כל התורה אף שחיו מאות שנים לפני מתן-תורה. אבל המצוות שלפני מתן-תורה, לא פעלו קדשה בדברים הגשמיים.

במתן-תורה נתן הכוח לכל יהודי, שעל-ידי המצוות שהוא מקים בדברים גשמיים הוא מוכן אותם ומכנים בהם קדשה.

וההכנה לזה היא המנין של בני-ישראל בפעל, שהביא לך שחשיבותם של ישראל לא תהיה רק חשיבות רוחנית, אלא כזו שהעולם יכול לחוש בה.

(מעובד ע"פ לקוטי שיחות חלק ד')

השפעתה של שכנות

הבדלים אלה אינם רק שנוי לשון, אלא מכילים גם שנוי בתכן הפרוש של "אוי לשכנו":

לפי ה'תנחומא', הנזק שנגרם לבני ראובן משכניהם הלא טובים, הוא רק שנענשו עמם. רש"י מוסיף, שלא רק בענש הם נגררו אחרי קרח, אלא "שנמשכו עמם במחלקתם". אבל לפי ה'מדרש רבה', אין זה רק שהם נמשכו אחר המחלקת, אלא שגם הם - בני שלשת השבטים שבדגל מחנה ראובן - "בלם בעלי מחלקת". לא רק נגררים, אלא בעלי מחלקת בעצמם.

שלשה נסחאות אלה מבטאים שלשה אופני השפעה שיש לשכן רע על שכנו:

לפי הנסח שבי'תנחומא', פעלת השכן היא בענין היצוני לגמרי: היות שהוא רשע, לכן הענש שלו נמשך גם לשכן, אף שאינו במוותו, ומצד עצמו לא היה ראוי לענש.

לפי הנסח שברש"י, ההשפעה היא לא רק על הענש או על המעשה בפעל של השכן, אלא "שנמשכו עמם במחלקתם".

ולשיטת ה'מדרש רבה', השכנות עם הרשע לא רק גורמת שנוי אצל השכן, אלא שהיא מוגלה ומתוהה סימן לכך שמוצד מהותם - עוד לפני שהם נעשו שכנים - הרי הם שיכים זה לזה.

דחינו, לא שהשכנות גרמה לדמיון בפעשים, אלא אדרבא היא תוצאה מהם - כיון שבמהותם הם דומים לכן נעשו שכנים.

בפרשת השבוע מביא רש"י שני פתגמי רבותינו זכרונם לברכה בקשר להשפעתם של שכנים:

(א) על סמיכות "דגל מחנה ראובן" שחנו בצד דרום - לבני קהת שחנו אף הם בדרום המשכן, אמרו חז"ל: "אוי לרשע ואוי לשכנו". שמוצד זה נמשכו בני ראובן אחר קרח בשחלק על משה.

(ב) לגבי סמיכות "דגל מחנה יהודה" שחנו בצד מזרח ולכן היו שכניו של משה רבנו - נאמר: "טוב לצדיק וטוב לשכנו".

מקורם של דברי רש"י אלה הוא במדרש תנחומא ובמדרש רבה, אך בכל אחד מהם הוא פתוב בצורה שונה מעט, ורש"י אף הוא שנה בלשונו משניהם.

ב'תנחומא' נאמר: "אוי לרשע ואוי לשכנו, אלו שלשת השבטים שהיו שכנים לקרח ועדתו בדרום, אבדו עמו במחלקתו".

ב'במדבר רבה' הלשון הוא: "ג' של דרום שהיו סמוכין לבעלי מחלקת אבדו עמם, ועליהם נאמר: אוי לרשע ואוי לשכנו. ומי היו בעלי מחלקת? קרח בן יצהר בן קהת. ולפי שהיו ראובן, שמעון וגד סמוכים להם, היו בלם בעלי מחלקת".

וברש"י פתב: "אוי לרשע ואוי לשכנו, לכך לקו מהם (משבט ראובן). דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו, שנמשכו אחר מחלקתם".

שאלות – שיחה א'

1. מדוע קוראים את פרשת במדבר לפני חג השבועות?
חג השבועות?
2. כיצד מסביר השל"ה את התועלת שבספירת עם ישראל?
שבספירת עם ישראל?
3. מה לא מובן בהסבר זה בפשוט?
מה לא מובן בהסבר זה בפשוט?
4. מהו החדיש שנפעל במתן תורה?
מהו החדיש שנפעל במתן תורה?
5. מה הקשר בין חדיש זה ובין המספר בפרשתנו?
מה הקשר בין חדיש זה ובין המספר בפרשתנו?

שאלות – שיחה ב'

1. מהיכן לומדים שאדם משפיע משכנו?
מהיכן לומדים שאדם משפיע משכנו?
2. מה הם שלשת אופני ההשפעה של שכני?
מה הם שלשת אופני ההשפעה של שכני?
3. מי משפיע יותר, השכן הטוב או השכן הרע?
מי משפיע יותר, השכן הטוב או השכן הרע?
4. היכן בדברי ה'תנחומא' יש הבדל בין השפעת שכן טוב לזו של שכן רע?
היכן בדברי ה'תנחומא' יש הבדל בין השפעת שכן טוב לזו של שכן רע?
5. היכן בדברי רש"י יש הבדל בין השפעת שכן טוב לזו של שכן רע?
היכן בדברי רש"י יש הבדל בין השפעת שכן טוב לזו של שכן רע?

בהצלחה!

שנוי זה בין שלשת הנסקחות הוא רק בקשר לפתגם אודות הרשע ושכנו. אבל בקשר לשכנות טובה – "טוב לצדיק וטוב לשכנו" – הרי שלכל הדעות, יש לה השפעה גדולה יותר, ולא רק השפעה חיצונית.

ולכן מצינו גם ב'תנחומא' וגם בלשון רש"י שההשפעה של הצדיק על שכנו, גדולה יותר מהשפעת הרשע על שכנו:

ב'תנחומא' כתוב – "אשרי לצדיק ואשרי לשכנו, אלו שלשת השבטים שהיו סמוכים למשה ואהרן נעשו גדולים בתורה".

דהינו, לא מדבר רק בהשפעה של שכר שאינו קשור למעשה או לשנוי המדות, אלא שההשפעה היא בזאת ש"נעשו גדולים בתורה"!

וגם ברש"י רואים הבדל בין פרושיו לשני הפתגמים: אודות "אוי לרשע ואוי לשכנו" כתב רק שמשבט ראובן נמשכו אהרי קרח – דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש.

מה שאין-כן בקשר לדגל מחנה יהודה, וההשפעה הטובה שהיתה עליהם פתוצאה מכך שהיו שכנים למשה, הרי הוא פותב ומפרט: "וסמוכין להם (למשה אהרן ובניו) דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון; טוב לצדיק וטוב לשכנו – לפי שהיו שכניו של משה, שהיה עוסק בתורה, נעשו (כל שלשת השבטים) גדולים בתורה".

(ליקוטי שיחות חלק ל"ג)